

СТАНОВИЩЕ

На дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен
Доктор по професионално направление 3.2 Психология на тема:
РЕЛАЦИЯТА ПСИХИКА-СОМАТИКА.

Дисертант: Красимир Кръстев Иванов

Рецензент: Хайгануш Кеворк Силгиджиян-проф.д.пс.н.

Представеният дисертационен труд е ориентиран към комплексното изследване на базисен в медицинската психология проблем: а именно изясняването на взаимовръзката на психичните диспозиции и болестните разстройства. Този проблем обсъждан от древността до наши дни е източник на две конкуриращи хипотези : за наличие и отсъствие на каузална връзка между тези две измерения в индивидуалния живот. Противниците на обяснителните възможности на релацията психика- соматика, поддържат тезата, че от множеството емпирични изследвания/преобладаващо корелационни/, не може да се определи дали даден тип личностни характеристики са свързани с предразположеност към физическо заболяване и как: директно чрез физиологични механизми, индиректно чрез здравното поведение или просто тези допускания са резултат на грешни заключения и статистически артефакти на корелационните дизайни. И все пак ,в исторически план, теорията на Франц Александър е първият, конструктивен опит да се предложи обяснение на психичните механизми свързващи личността с болестта, чрез различията във функцията на симпатиковата и парасимпатиковата Автономна Нервна Система./АНС/. Красимир Кръстев Иванов приема предизвикателството да се намеси в този дебат и да систематизира теоретичните доказателства за релацията психика-соматика, както и да предложи изследователска програма за предикция и оценка на психологическата предизпозиция за болестни разстройства.

Ще представя основните постижения на дисертационния труд, които ми дават основания за крайните заключения.

1.Направен е аналитичен исторически преглед на развитието на психосоматичната парадигма.Акцентът е поставен върху промяната на обяснителните механизми на психосоматичните разстройства в контекста на водещите школи в психологията:психоанализата, аналитичното направление, ,неофройдизмът, психосоматичното направление ,когнитивно- поведенческото и новите идеи в теориите за социалното функциониране.

2.Прави добро впечатление представянето на приноса на българските изследователи ,в полагането на основите на психосоматичното направление в България и утвърждаването на неговите обяснителни възможности в обучението на бъдещите медицински кадри.

3.Едно от основните постижения на дисертационния труд е опитът да се изяснят съдържателните измерения на личностната психосоматична предиспозиция към болестните разстройства.В тази насока Красимир Иванов разработва разгърнат „скринингов инструмент“/въпросник/,който апробира в сравнително изследване на експериментална група от 427 клинично здрави лица и контролна група от 100 болни /извадката включва преди всичко лица страдащи от широк спектър физически заболявания/.Експерименталната група е добре балансирана по полов и възрастов признак като най- представителна е възрастовата група до 40 години.Както доказва дисертанта възрастовата кохорта на 40 годишните /преходът в средата на живота/, се оказва с най-висок риск за болестни разстройства при мъжете/,но не и за жените.Приложени са адекватни математико-статистически процедури за определяне на общата надеждност на този въпросник /25 айтема/ и факторната структура , като са диференцирани и възможните мета-стратегии ,които насочват клъстеризацията на 5-те изследвани поведенчески и психологически диспозиции преди всичко в експерименталната група/клинично здравите лица/.Желателно е да бъдат представени доказателства: 1.За психометричните възможности на двата въпросника и съответните скали използвани в контролната и експерименталната група /DASS Lovibon и PSI Heppner/;2. Методите и резултатите, с които са изследвани взимовръзките между психосоматичната диспозиция с копинг стратегиите и негативните емоционални състояния/неоснователно ,обозначени от автора като измерения

на емоционалната компетентност/ и 3.Методите и резултатите,с които са изследвани и оценени значимите различия здрави- болни и ефектите на контролираните фактори-възраст и пол.

4.Оценявам позитивно творческото приложение на различни подходи при конструирането и реализацията на изследователската програма на дисертационния труд.Според мен, те могат да се диференцират най-общо като използване на подходът „**Отдолу-Нагоре**” който разчита преди всичко на систематизацията на емпиричните факти,констатирани в проведеното изследване с въпросници и скали и подходът „**Отгоре- Надолу**”.В тази втора перспектива ,става ясно ,че дисертантът се ориентира към използването на представителни концептуализации в наличната психологическа литература за диференциация на водещите измерения на личностовата предизпозиция за психосоматични заболявания: 1. Диференциацията на екстраличностен и интраличностен тип поведение /Гарднър, Александров ,Зиновиева/; 2.Диференцираните в рамките на социокогнитивната парадигма описания на афективните,когнитивните и поведенчески дисфункции/т.нар. оси/,представени в теоретичната част на дисертацията и 3.Според моята преценка,имплицитно е използван, и трифакторния биопсихосоциален теоретичен модел на Енгел ,който се утвърждава през 70-те години на миналия век,като алтернатива на еднодименсионалния медицински модел.На тази основа Красимир Иванов като предприема вторичен анализ и преетикиране на променливите от проведеното емпирично изследване,прави опит да операционализира разгледаните три теоретични подхода .Предложен е трикомпонентен структурен модел за оценка на диференциалните различия в психосоматичната предиспозиция между здрави и болни.Като оценявам позитивно този опит предполагам,че този модел, ще бъде апробиран при бъдещите изследвания, защото засега това е направено частично /предимно в експерименталната група-клинично здрави лица./

5.Препоръки.Като приветствам успешното навлизане на дисертанта в полето на психологическата наука ,все пак преценявам, че ще бъде некоректно от гледна точка на професионалната етика,ако не споделя някои пожелания за бъдещата изследователска практика на дисертанта. Желателна е по-голяма

съдържателна прецизност и последователност при използването на понятийната система на психологическата наука и възприетите начини за систематизация и преценка на емпиричните факти. Тези бележки са доброжелателни и са продиктувани от високите ми и позитивни очаквания за бъдещата професионалната реализация на дисертанта.

Заклучение. Според моята преценка постиженията в представения дисертационен труд съответстват на изискванията на Закона за присъждане на научни степени и звания. Научните приноси са от теоретичен и приложно-практичен характер и обогатяват изследователската практика. Това ми дава основание да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да се присъди на Красимир Кръстев Иванов образователната и научна степен Доктор по Професионално направление 3.2 Психология.

12.11.2011

Рецензент:
проф.д.пс.н.Х.Силгиджиян

